

Maléřka **Marie Pivodová** z Borkovan vyrábí tradiční kraslice už od mala. Naučila ji to její matka. Od té doby si neodkáže život bez kraslic představit a říkat:

Můj život jsou nikdy nekončící Velikonoce

ANNA FAJKUSOVÁ

Borkovany – Křepelčí vejce jsou příliš kraslicí, pštrtosí se zase musí vyfouknat kompresorem. To ale není zdaleka všechno, co musí maléřka vědět, aby ji vejce nepraskala pod rukama. „Problejm je také v zimě, když křehnou ruce nebo v létě, když svítí slunce. To se totiž od lesklé skořápky odráží a potom mě bolí oči,“ říká Marie Pivodová. Vyrůstala v Borkovanech, které jsou kraslicemi vyhlášené. V její rodině se kraslice barví už čtyři generace. Mladší doba ale podle ní maléřkám příliš nepřeje.

Jak vznikají borkovanské kraslice?

Vejce se nejprve očistí a odmasití, například jarem. Poté se namíchají anilínové barvy rozpouštěn v lhu s přidáním laku. Struktura nesmí být moc hustá, ani moc řídká. Poté se skořápka namaluje a nechá uschnout den nebo dva. Pihlkem se pak vytvoří mížky nebo květy. Pokud má být kraslice jen jednobarevná, ještě se stínuje. U vícebarevných se květ vyškrtábe a každý se vybarví zvlášť. Po uschnutí se všechny obrázky znovu obtáhnou. Nakonec se štětcem vybarví špičky poupatélek nebo středy květů různou nebo žlutou barvou. Pak už se jen vejce nechá uschnout.

Jak dlouho už velikonocní vejce vyrábíte?

„Já už jsem se do toho narodila. Učila jsem se malovat na pokazených vejcích. Maminka byla maléřka, naučila malovat mě a také moji dceru. Já jsem chodila do práce a máma mi učila při škole. Ta teď je vlastně čtvrté pokolení. Maminku to naučila paní Suchánková, která ji chodila hlídat. Ve třinácti letech už maminka udělala první kraslici a dala ji učitelce, kterou měla strašně ráda. Maloval také můj strýc. Někdy jsme seděli u nás doma, já sem dělala mížky, maminka květy a strýc to celé vybarvoval. Zapojila se celá rodina. Jenom babička ne. Ta nám k tomu varila.

Jak dlouhá je tradice výroby kraslic v obci?

Borkovanské kraslice jsou typické. Malují se tu přes sto let. Byli tu překupníci, kteří kraslice chodili prodávat do jiných vesnic, kde se nic podobného nedělalo. Nebo do Brna na trhy. U nás se dříve dělala vejce vařená. Ta jsou křehčí a navíc dost těžká. Vejce na tvrdo navíc po čase praskla a zasmradila celý dům. Později jsme tedy začali vaříčka vyfoukávat. Diry po propóchnutí se zpracovaly kváskem – vodou s trochou mouky, který se na dírku napatlal zapalkou. Později jsme přešli na bankovní pásku. Ted už ale diry nezalupujeme, protože si je lidé dávají na stůžky. Velká výhoda vyfouklých kraslic navíc je, že mužou být dlouho vystavené, jen barva bohužel vybledne.

Liší se nějak způsob barvení vašeho nyní od doby, kdy začínala vaše matka?

Každá maléřka má svůj rukopis. Díky tomu poznáte, která maléřka malovala které vejce. Ale děláme to pořád stejně. Takže vzory se liší podle člověka, ne podle doby.

Ale ani od jedné maléřky dvě stejné kraslice nenajdete. Stačí, když je vejce jen o málo větší, a už musíte posunout některý lístek o dva milimetry dál a už vám to nevypadá a musí se změnit celý vzor. Každé vejce je tedy originál. Nyní se ale liší v nákladech.

Kvůli novým cenám vajec?

Především barvy už nejsou, co bývaly, a jsou šlepné drahé. Vydělávat na tom nejde. Cenu musíme držet, aby to zákazníci koupili. Jednu

kraslici prodávám zhruba za dvacet korun. O to méně je tedy ceněná naše práce. Jenom skořápka stojí tři koruny a ty bílé se strašně špatně šlání. Na hnědých zase barva tak nevynikne. Proto se snažíme mít doma pořád alespoň nějaká bílá vejce a jejich skořápky si přes rok schováváme. Na čerstvá vyfouklá se navíc ani malovat nedá. Musí uschnout a to trvá třeba několik dní. Lák se teď

Změnila se nějak technika barvení?

Dříve se do barev vyškrtávaly vzory holičskou bitvou. Byla zavázaná v hadříku, aby si maléřka nepořezala ruce. Trčela jen špiče. Později jsme přešli na plnitky. Já jsem měla bitvu zakázanou od maminky, pála se o mě.

děla čistý, rychleschnoucí, a ten se nám nehodí. Rychle schne, po vaříčku se stahuje a dělá šimouny. Pokrtek je zkrátka proti maléřkám. Barvy, které se v laku rozpouští, navíc blednou a ze skořápky se loupuje a jdou špatně stínovat.

Změnila se nějak technika barvení?

Dříve se do barev vyškrtávaly vzory holičskou bitvou. Byla zavázaná v hadříku, aby si maléřka nepořezala ruce. Trčela jen špiče. Později jsme přešli na plnitky. Já jsem měla bitvu zakázanou od maminky, pála se o mě.

Barvíte pouze slepičí vejce, nebo i nějaká další?

Skoro všechna, jen ne křepelčí. Zaprvé se špatně barví a zadruhé jsou moc malá a mají příliš křehkou skořápku. To tedy mají i pipiči, což jsou menší slepičky. S maminkou jsme jednou dělaly na zakázku seriál vajec podle velikosti. Pštrtosí, dvoužiloutkové husí, husí, kačení, slepičí a pipiči, pěkně od největšího po nejmenší. Je ale těžké přecházet z malování pštrtosího vejce na slepičí. Pštrtosí držíte a rýlejte do něj úplně jinou silou, jste

zvyklí na něj třeba čít. Po-

Kolik vajec musíte nabavit před Velikonocemi?

To se nedá říct. Před Velikonocemi je ale vždycky víc práce. Vejce dělám pro sebe, abych měla pro rodinu a koledu, ale také na zakázku. Trdíce ovšem postupně upadají. Když jsem byla malá, chodily partie po osmi, deset klucích. Hlavně spoluzáci.

Ale vždycky přišli slušně. Když viděli, že ještě skrábeme vejce, řekli buď to vejce položíš a půjdeš dobrě, volně, anebo ne, ale to se pak máš na co těšit. Raději jsem vždycky vejce odložila.

Jak návštěva šnigruštníků vypadala?

Kluci nás mrskali lískovými proutky. Těmi to dolelo nejvíce. Bili nás zezadu po nohách, ale snažili se být jemní. Někteří si také pletli žilny – mrskačku většinou z osmi proutů. Koledníkům jsem rozdávala trapová vejce. Jen jsme je udělaly, byla v trapu. Tak jsme říkaly těm jednodušším zdobeným, jenom pár lístky.

Chodí koledníci i teď?

Za dcerou ještě chodili. Ted už to ale dost upadá. Ted běhají děti po jednom po dvoru, je jich čím dál méně.

Jaké tradice kromě velikonočního barvení vajec pamatujete?

Koledníkům jsme na žilny vážaly stůžky. Barevné, ale i vyšívané. Každěmu, kdo nás vymyskal, jsme jednu stůžku navázaly. Kromě stůžky a vajec také dostali menší pohostění. Sklenku vína a třeba koláč. Někteří ale víno odmítali s tím, že už dostali kraslici. Jiní si na chvíli sedli, další si dali jen ve dverích. Kraslici jsme pro ně měli nachystané – zabalené v celofánu. Pálenku vytahujeme jen zříčka, třeba pro sousedy, mladším

tom vezmete to slepičí a prask.

Skořápky jsou tedy pevné podle velikosti ptáka?

Ano, ale také záleží na tom, jak je slepice mlsná. Měla by jíst vápno a obilí a v zimě nasušené zelené. Třeba kopřivy. Sem tam přihodíme také řepu nebo brambory. Píkrumujeme je i vitamínovými granulami. Pštrtosí je samozřejmě pevnější, ale i to se dá v klidu rozbit. Je také těžší z něj vyfouknout žlutou. To se musí dělat kompresorem. A dírku si musíme vrtat vrtáčkou. Větší vejce dá samozřejmě víc práce. Navíc se musí obrusovat. Má nahoře vlhký potah, po kterém nejde kreslit. To trvá i hodinu. Jde to i bruskou, ale to potom smrdí jako u zubarce. Na pštrtosí se také musí hlavní vzory dopředu rozměřit a načrtnout.

Kolik vajec musíte nabavit před Velikonocemi?

To se nedá říct. Před Velikonocemi je ale vždycky víc práce. Vejce dělám pro sebe, abych měla pro rodinu a koledu, ale také na zakázku. Trdíce ovšem postupně upadají. Když jsem byla malá, chodily partie po osmi, deset klucích. Hlavně spoluzáci.

Ale vždycky přišli slušně. Když viděli, že ještě skrábeme vejce, řekli buď to vejce položíš a půjdeš dobrě, volně, anebo ne, ale to se pak máš na co těšit. Raději jsem vždycky vejce odložila.

Co všechno jste na Velikonoce pekly?

Pekly jsme většinou ve svatém týdnu. Hlavně bearňky, mazance moc ne. Jídásky se tady také nikdy moc nepekly. Kromě toho jsme ještě dořizovali pusty. A po vesnicích také chodili klapači. V zelený čtvrtek, když odletí zvony do Říma, přestanou kostely zvonit. A klapači je nahrávají. Klapači vlastně chodí ještě pořádkem.

Kolik se jich ročně schází?

To je různé. Chodí většinou malé děti a doprovází je čtrnáctiletí průvodci a starší. Když je jich víc, rozdělí se u kostela, aby mohli procházet všechny části obce. Chodí ráno, v poledne a ve tři hodiny odpoledne. A také na klekání. Aby nahradili kostelní zvon. Chodí s hrkacemi nebo hrkacími vozíky, které vypadají jak obrácený trakař. Ty už se ale moc nevyřábí. Dědi se z generace na generaci. Vozíčky se nepůjčují. Je to stejně jako s krojem. Ten se také dědí a nepůjčuje se. Opravy jsou strašně drahé. Já jsem jednou dcerin kroj půjčila a vrátili se roztrhaný. Na Velikonoce se tady ale kroje nemosí. Jenom někdy na Ostratky a až pak na hody v srpnu.

Ostatky slaví celá vesnice?

Dříve to byla celovesnická událost, teď to dělají spíše děti ze školy. Zpívají a potom jdou vlníst Moranu – maketu smrtky. Hodi jí do rybníka za vesnici. Když mi bylo asi sedm, koukala jsme na průvod a divila jsem se, co je to za pannu na hůlce. Pak mi vysvětlili, že je to smrt. Ale přes okno a s rodiči při sobě jsem se nebála. Po ostarctích je půst a potom Zelený čtvrtek. To samozřejmě jíme špenát, ale jen s vajíčkem. Půst totiž trvá. Dív ho držela celá vesnice. Ted už ne, je tu spousta přístěhovalců.

Neuvažovala jste někdy, že už vajec bylo dost a že je už nechcete ani vidět?

Ne, řeknu si jen, že je třeba si odpocínout, ale přestat s tím nejde. Chybělo by mi to. Je to taková závislost. Imoje dcera to má stejně.

